

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрович</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIYAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'uchiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIYAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 87-100

Aytiyeva Sevara Allaberdiyevna

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKT LARI TOMONIDAN YUK TASHISH XIZMATI KO'RSATISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 101-104

Isayev Atabek Djurabayevich

MONETAR REJIMLARINING TURLARI VA O'ZBEKISTONNING INFLYATSION TARGETLASHGA O'TISHI 105-112

Алиева Надирахон Абдумаликовна

ИПАКЧИЛИК КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 113-120

Ruziyev Zafar Ikramovich

KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 121-127

Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLATNING MOLIYAVIY – INVESTITSION SIYOSATI VA QABUL QILINGAN IQTISODIY ISLOHOTLAR 128-134

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sultonova Shakhnoza

JADIDCHILIK HARAKATINING MILLIY TARBIYANI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 135-140

Razzoqova Shohsanam

MARKAZIY OSIYO DINLARI 141-147

Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamaraximov Kahramon Xaltuxtashevich

YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARINI MAFKURAVIY TAHDIDLARDAN ASRASHNING MA'NAVIY-MA'RIFIY ASOSLARI 148-154

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Кўчимов Шухрат Норқизилович

ЎЗБЕКISTONDA ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ 155-158

Рузиева Ситора Асроровна

РОЛЬ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ ЗАПАДА И ВОСТОКА 159-163

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР 164-170

Jurayeva Shalolaxon Xusanboyevna

MUALLIF NUTQI VA DIALOGIK NUTQ SHAKLLARINING TARIXIY ROMANLARDAGI FUNKSIYASI 171-175

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna

J. BAYRON VA M. LERMONTOV SHE'RLARINING QISYOSLI TAHLILI 176-179

Jovbo'riyeva Saodat O'ktamovna

INGLIZ TILIDA PSIXOLOGIK TERMINLARNING YASALISH USULLARI TAHLILI 180-184

<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> “BOYLIK” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	185-191
<i>Sanakulov Zayniddin</i> ONOMASTIKADA ONIMIZATSIYA VA APELLYATIVIZATSIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> TEODOR DRAYZERNING “BAXTIQARO KERRI” ROMANIDA PSIXOLOGIYA VA AXLOQ PRIZMASI ORQALI ISTAKNING ISTEZHOSINI O'RGANISH	198-205
<i>Xudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA «RAQS» TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> O'ZBEK TILIDA ATTORLIK LEKSIKASINING MAVZUVIY GURUHLARI	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT “LOVE” IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrux</i> JIN RIZNING “WIDE SARGASSO SEA” ASARIDA INTERTEKSTUALLIK	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SO'Z BIRIKMALARINING SINTAKTIK MUNOSABATLARI	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> JON GOLSUORSINING “FORSAYTLAR HAQIDA SAGA” ASARINING EPIK TURKUMGA XOS XUSUSIYATLARI	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN IDEN ASARINING JEK LONDON HAYOTIDAGI AKSI	240-243
<i>Mustafoqulov Ro'ziqul Boynazarovich</i> ERTAKLARDA AN'ANAVIY TASVIRLAR	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> NEMIS TILIDAGI QORA VA OQ RANG KOMPONENTLI FRAZELOGIZMLARNING O'ZBEK TILIGA BERILISHI VA ULARNING SEMANTIK TADQIQI	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> MUQOBILSIZ LEKSIKANING TARJIMA MUAMMOSI: LINGVOMADANIY TAHLIL	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> TURLI TIZIMLI TILLARDA OLMA LEKSEMASINING QIYOSIY-CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVALI ELEMENTLARNING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGIYA TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA	270-273

<i>Xudoynazarova O'g'lonoy Allamurodovna</i> DINIY BARQAROR BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARDА BADIY MATN MUALLIFI OBRAZINING O'RGANILISHI	278-282
<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> AVIATSIYAGA OID TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	283-286
<i>Sultonqulova Feruza Bobonazarovna</i> AN'ANAVIY TOSH OBRAZINING TALQINLARI XUSUSIDA	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> KETMA-KET TARJIMADA KOGNITIV YONADSHUVI VA ESLAB QOLISH USULLARI.....	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> «BURCH» KONSEPTINING ETNIK, MILLIY-MADANIY TALQINI.....	297-300
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN KRIMINALISTIKASI: MARKAZSIZLASHTIRISH DAVRIDА KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI	309-315
<i>Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY- HUQUQIY ASOSLARI	316-323
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> METAVERSE PLATFORMALARIDA SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA MAXFIYLIK MASALALARI	324-330
<i>Baxromova Laylo Rayim kizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SAYLOV TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	331-336
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Сафарова Замира Михлиевна</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ 10-11-Х КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ НАЦИОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ	337-342
<i>Нурманов Абдиназар Ташбаевич, Каримов Мусулмонкул Бахриддинович</i> ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ РУССКОГО ЯЗЫКА К ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНИКЕ ЭФФЕКТИВНОГО ОБЩЕНИЯ	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARDA EGILUVCHANLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	348-352
<i>Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li</i> MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI	

O'RNI	353-357
<i>Kalmenov Jalg'asbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA KASBIY MAHORATI	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> TABIIY FANLARNI O'QITISHDA TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR	362-367
<i>Ibragimova Dildora</i> MAXSUS MAQSADLARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH VA O'RGATISH JARAYONIDA TEXNIKA OLIV O'QUV YURLARI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ixtiyorovna</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYA FANLARINI O'QITISHDA – EKSKURSIYANING O'RNI	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA SIMULYATOR DASTURLARIDAN FOYDALANISH	378-383
<i>Xusmatova Xalusa Faatovna</i> ВИКТОРИНА ПО КОЛЛОИДНОЙ ХИМИИ: РАЗВИВАЕМ ЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA CHET TILLARI O'QITISHNING PSIXOLOGIK- METODOLOGIK KONTSEPTSIYASI	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSİYASINING LINGVODIDAKTIK ANAMIYATI	394-399
<i>Uralova Nurxon Mahadovna</i> ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ АМАЛГА ОШИРИШ	400-404
<i>Berдиева Ойгул Бекмуратовна</i> НОЕВКЛИД ГЕОМЕТРИЯЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЁРДАМИДА МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ МЕТОДИК ТАЙЁРЛАШ	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> TALABALARDA MUSTAQIL TALIM KO'NIKMALARINI O'ZLASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY KO'RINISHI	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ИНСОН RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	417-423
<i>Burхиев Олимжон Бобоевич</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	424-429

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Special Issue 3 (may, 2024). -430 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

Tillakhodjayeva Hurshida Djumavayevna

FEATURES OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS IN TURKESTAN AND DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE REGION AFTER THE INVASION OF THE RUSSIAN EMPIRE 16-24

A'zamova Mahliyo Panji kizi

HISTORY OF ARIYANAM VAYJA GEOGRAPHICAL NAME 25-29

Khojageldiyev Ibodulla Mamaradjab ogli

DEMOGRAPHIC PERIL CAUSES DANGER CONDITION - CONDITIONS AND FACTORS 30-34

Norboyev Sarvar Kaxramon ugli

REMARKS ON THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF SUGDH (IN THE CASE OF THE ACHAEMENID ERA) 35-39

Babakulov Okhunjon Akhmat ogli

SCIENTIFIC-TECHNICAL COOPERATION OF THE UZBEKISTAN SSR WITH AFRICAN COUNTRIES 40-44

Salaev Ikhtiyor Bakhtiyorovich

METHODS OF MAKING BRICKS IN KHOREZM ARCHITECTURE 45-49

Babajanova Dilrabo Rajapovna

“FOLLOW TO YADGAR!” 50-56

Tuychiboev Bakhodir Bosimovich, Abdumatov Alisher Akhmatkulovich

THE ISSUE OF UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY IN THE ACTIVITY OF ACADEMIC ABDULAHAD MUHAMMADJONOV 57-61

Atavullayeva Shakhlo Musayevna

THE ROLE OF THE MEDIA IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN 62-66

Kholliev Azizbek Guzalovich

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY) 67-73

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

Tuychiyev Elnurjon Kosimovich

OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES IN DEVELOPING COUNTRIES: ENHANCING THE ROLE OF MICROFINANCE, FINTECH AND INNOVATIVE FINANCIAL PRODUCTS 74-79

Zaripov Khurshid Zakir ogli

WAYS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND THE LEVEL OF EFFECTIVE USE OF IT IN KHORAZM REGION 80-86

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin ogli

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN 87-100

<i>Aйтиева Sevara Allaberdiyevna</i> IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE PROVISION OF CARGO TRANSPORTATION SERVICES BY SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN	101-104
<i>Isaev Atabek Djurabayevich</i> TYPES OF MONETARY REGIMES AND UZBEKISTAN'S TRANSITION TO INFLATION TARGETING	105-112
<i>Alieva Nadirakhan Abdumalikovna</i> OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE MANAGEMENT PROCESS OF INNOVATION ACTIVITIES IN SERIKING ENTERPRISES	113-120
<i>Ruziev Zafar Ikramovich</i> WAYS TO DEVELOP CAPITAL MARKET INFRASTRUCTURE	121-127
<i>Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek</i> STATE FINANCIAL - INVESTMENT POLICY AND ACCEPTED ECONOMIC REFORMS IN THE DIGITAL ECONOMY	128-134
09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES	
<i>Sultonova Shakhnoza</i> THE ROLE OF THE JADIDISM MOVEMENT IN PROMOTING NATIONAL EDUCATION	135-140
<i>Razzakova Shahsanam</i> THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA	141-147
<i>Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamarakhimov Khakhramon Khaltukhtashevich</i> THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL BASIS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE OF NEW UZBEKISTAN FROM IDEOLOGICAL THREAT	148-154
10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES	
<i>Kuchimov Shukhrat Norkizilovich</i> IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	155-158
<i>Ruzieva Sitora Asrorovna</i> THE ROLE OF THE CONCEPT “FAMILY” IN THE LINGUOCULTURES OF THE WEST AND EAST	159-163
<i>Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi</i> DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS	164-170
<i>Jurayeva Shalolakhon Khusanboyevna</i> THE FUNCTION OF THE AUTHOR’S SPEECH AND DIALOGICAL FORMS OF SPEECH IN HISTORICAL NOVELS	171-175
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF J. BYRON AND M. LERMONTOV’S POETRY	176-179
<i>Jovbo’riyeva Saodat O’ktamovna</i> ANALYSIS OF FORMING PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH	180-184
<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"	185-191

<i>Sanakulov Zayniddin</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PROPRIALISATION AND APPELLATIVISATION IN ONOMASTICS	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> EXPLORATION OF IRONY OF DESIRES THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY AND MORALITY IN THEODORE DREISER'S NOVEL "SISTER CARRIE"	198-205
<i>Khudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> LINGUISTIC FEATURES OF «DANCE» TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> THEMATIC GROUPS OF THE PERFUMERY LEXICON IN THE UZBEK LANGUAGE	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT "LOVE" IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrukh</i> EXPLORING INTERTEXTUALITY IN JEAN RHY'S "WIDE SARGASSO SEA"	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> SYNTACTIC RELATIONSHIPS OF WORD COMBINATIONS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> FEATURES OF JOHN GALSWORTHY'S EPIC SERIES THE FORSYTH SAGA	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN EDEN'S REFLECTION ON THE LIFE OF JACK LONDON	240-243
<i>Ruzikul Mustafokulov Boynazarovich</i> TRADITIONAL IMAGES IN FAIRY TALES	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> TRANSLATION OF GERMAN BLACK AND WHITE PHRASEOLOGISMS INTO UZBEK LANGUAGE AND THEIR SEMANTIC ANALYSIS	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> THE TRANSLATION PROBLEM OF NON-EQUIVALENT LEXICON: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> COMPARATIVE-CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE APPLE LEXEM IN DIFFERENT SYSTEMIC LANGUAGES	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> LINGUOPRAGMATIC PROPERTIES OF ADJUNCTIVE ELEMENTS IN MODERN GERMAN	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH	270-273
<i>Khudoynazarova Oglonoy Allamurodovna</i> SEMANTIC CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS STABLE UNITS	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> THE STUDY OF THE PROBLEM OF THE IMAGE OF THE AUTHOR OF A LITERARY TEXT IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH	278-282

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300
12.00.00 – LAW	
<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKCHeyN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhruxh Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

<i>Ibragimova Dildora</i> DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN THE PROCESS OF LEARNING AND TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ikhtiyorovna</i> THE ROLE OF THE EXCURSION IN TEACHING THE SCIENCES OF PHYSICS AND ASTRONOMY	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> USING SIMULATION PROGRAMS IN SOLVING PHYSICS PROBLEMS	378-383
<i>Khalisa Faitovna Khismatova</i> QUIZ ON COLLOIDAL CHEMISTRY: DEVELOPING LOGICAL THINKING OF STUDENTS	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> LINGUODIDACTIC SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE	394-399
<i>Uralova Nurkhan Makhadovna</i> IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATION	400-404
<i>Berdieva Aygul Bekmuratovna</i> PROVIDING PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF MATHEMATICS TEACHERS WITH THE HELP OF ELEMENTS OF NON-EUCLIDEAN GEOMETRIES	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> MODERN VIEW OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MASTERING INDEPENDENT LEARNING SKILLS IN STUDENTS	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> INNOVATION PROCESSES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	417-423
<i>Burkhiev Olimjon Boboevich</i> SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY	424-429

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI – PHILOLOGICAL SCIENCES

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN

Kuchimov Shukhrat Norkizilovich

Professor of Tashkent State Law University, doctor of philological sciences

Abstract. This article discusses important issues related to the development of the state language in Uzbekistan. Information is given on the current status of international languages, state language, and local languages on a global scale. They are summarized in certain groups. Their future status is explored.

Key words: Language, state language, linguistics, law, state, society, official language, world languages, folk languages, local languages, Uzbek language.

ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ

Кўчимов Шухрат Норқизиллович

Тошкент давлат юридик университети профессори, филология фанлари доктори

Аннотация. Мазкур мақолада Ўзбекистонда давлат тили ривожига оид муҳим масалалар ҳақида фикр юритилади. Дунё миқёсида халқаро тиллар, давлат тили, маҳаллий тилларнинг ҳозирги ҳолати тўғрисида маълумот берилади. Улар маълум бир гуруҳларга умумлаштирилади. Уларнинг келажакдаги ҳолати тадқиқ этилади.

Калит сўзлар: Тил, давлат тили, тилшунослик, ҳуқуқ, давлат, жамият, расмий тил, жаҳон тиллари, халқвро тиллар, маҳаллий тиллар, ўзбек тили.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N22>

Кириш. Ҳар бир мамлакатнинг байроқ, герб, мадҳия сингари давлат рамзларини белгиловчи энг муҳим омиллардан бири унинг миллий тили ҳисобланади. Шундан келиб чиққан ҳолда, ўзбек тилига давлат тили мақоми берилганлигига мана 35 йил бўлди.

Мана шу давр ичида давлат ва жамият тараққиётида ўзбек тилининг тутган ўрни, унинг давлат тили сифатидаги мавқеи қай даражага эришди? Ўтган давр ичида бу соҳада нималарни амалга оширдик, ечимини кутаётган қандай муаммолар мавжуд?

Бизнинг назаримизда, бундай саволларга бутун дунё миқёсидаги ҳозирги глобаллашув жараёнида жаҳон тилларининг тақдири, уларнинг ҳозирги ҳолати ва келажакдан келиб чиққан ҳолда жавоб берилса, юқоридаги масалаларнинг моҳияти янада аниқроқ ифодаланади.

Адабиётлар таҳлили ва методология. ЮНЕСКО маълумотида кўра, ҳозирги пайтда ер юзида 7000 атрофида тил мавжуд. ЮНЕСКО 2001 йилдан нафақат маданий ёдгорлик ва бинолар, балки халқларнинг оғзаки ва номоддий меросини (шу жумладан, тилларни ҳам) дунё бўйича ҳимоя қилишга киришди. Уларни сақлаб қолиш ва ҳукумат раҳбарлари ҳамда кенг жамоатчиликнинг эътиборини қаратиш мақсадида йўқолиб бораётган дунё тилларининг қизил китоби ва харитасини тузди[1].

Харитада қора рангда ўлик тиллар, қизил рангда ўлим арафасидаги тиллар, сариқ рангда ўлиши мумкин бўлган тиллар берилган. Унга кўра, XXI асрнинг охирига қадар шу тиллардан 2500 таси йўқ бўлиб кетади. Оддий тил билан айтганда, ҳозирги пайтдаги мавжуд тилларининг 40-45 фоизи йўқолиб кетади. Аниқроғи, ҳар икки ҳафтада битта тил ўлик тилга айланмоқда. Бу дунёнинг ҳар бир қитъасига тўғри келади. Жумладан, Россияда 136 та, Марказий Осиёда 14 та тил шу рўйхатга киритилган. Марказий Осиёда ўлаётган тилларга лўлилар ва бухоро яҳудийларининг тиллари, асосан Помир тоғларида яшаётган майда этник гуруҳларнинг тиллари киради (ўзбек, тожик, туркман, қозоқ, қирғиз тиллари кирмайди).

Хўш, бу жараён қандай юз беради? Бугун яшаб турган тил эртага бирданига ўлиб қолмайди, албатта. Бу узоқ давом этадиган тадрижий жараён ҳисобланади.

Муҳокама. Юқорида таъкидланган 7000 га яқин тил ҳуқуқий мақоми, жаҳон майдонида тутган ўрни, қўлланиш доирасига кўра қуйидаги уч тоифага бўлинади:

1. Халқаро тиллар (6 та - инглиз, француз, испан, рус, араб, хитой тиллари);
2. Давлат тили (180 та атрофида – жумладан, ўзбек, қозоқ, немис ва бошқа тиллар);
3. Маҳаллий тиллар (5800 та атрофида – халқаро ва давлат тили мақомига эга бўлмаган бошқа тиллар).

ЮНЕСКО томонидан йўқолиши мумкин бўлган тиллар асосан маҳаллий тилларга тўғри келади. Чунки бундай тилларнинг аксариятида майда миллий этник гуруҳларгина мулоқот қилишади, давлат ва жамият фаолиятида, таълим жараёнида деярли қўлланмайди, ёшлар бу тилни билишмайди, қариялар гаплашади, холос. Кейинчалик шу ёши катта кишилар оламдан ўтганидан сўнг бу тил ҳам ўлик тилга айланади. Тилнинг ўлиши эса, ўз навбатида, миллатнинг йўқолиши демакдир.

Натижалар. Шунини алоҳида таъкидлаш лозимки, ҳаётда қўлланиш доирасини кенгайтириш юзасидан юқоридаги 7000 тил ичида ҳам зимдан кураш боради. Бунда халқаро майдонда иқтисодий, сиёсий жиҳатдан кучли бўлган мамлакатларнинг тиллари бошқаларига нисбатан устунлик қила бошлайди. Давлат томонидан қўллаб қувватланган, жамият фуқаролари томонидан кенг тарғиб қилинган тилларгина бу курашда беллаша олади. Агар акси бўлса, ўз-ўзидан шу тил таназзулга юз тутаяди[2].

Шу боис ҳар бир халқ ўз она тилининг юқори поғоналарга кўтарилишини истайди. Агар маҳаллий тиллар даражасида қўлланаётган бўлса, давлат тили мақомини олишини, модомики, давлат тили мақомига эга бўлса, уни халқаро даражага кўтаришга ҳаракат қилади, керак бўлса бу йўлда курашади.

Шундай қилиб, бугун XXI асрда дунё тиллари фонидида жуда мураккаб жараёнлар кечмоқда. Табиийки, “бу ўзгаришларнинг она тилимиз – ўзбек тилига таъсири қандай кечади? Уни янада ривожлантириш, йўқолиб бораётган тиллар сафига тушиб қолмаслиги учун нималарга алоҳида эътибор қаратишимиз лозим?”- деган саволлар туғилади.

Шу маънода, яъни дунё тиллари фонида она тилимиз — ўзбек тилига баҳо берадиган бўлсак, у 1989 йилгача учинчи даражадаги, яъни маҳаллий тил даражасида бўлиб, жуда ҳам бир ғариб аҳволга тушиб қолган эди. 1989 йил 21 октябрда “Давлат тили ҳақида”ги қонуннинг қабул қилиниши ўзбек тилини учинчи босқичдан иккинчи босқичга кўтарди — маҳаллий тилдан давлат тили даражасига олиб чиқди.

Хулоса. Эндиги вазифа давлат хизматчиларининг касбий тайёргарлик даражасини ошириш, давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлигини таъминлаш, халқ билан мулоқотнинг самарали механизмларини жорий этиш; жамоатчилик назоратини амалга оширишнинг замонавий шакллари ривожлантириш, жисмонан соғлом, руҳан ва ақлан ривожланган, мустақил фикрлайдиган, Ватанга содиқ, қатъий ҳаётий нуқтаи назарга эга, давлат тилини мукамал биладиган ёшларни тарбиялашдир.

Бунда, айниқса, мактаб таълимига алоҳида эътибор қаратиш керак. Бу соҳада бугунги кунда айрим ҳолатларда ота-оналар томонидан ноўрин ҳаракатлар ҳам содир этилмоқда. Жумладан, 1 синфга бораётган боланинг, рус тилини билиши ва билмаслигидан қатъи назар, уни рус синфларига беришга ҳаракат қилишади. Энди янги ижтимоий муҳитга қадам кўяётган бола учун таълим олиш тилини билмаслик жуда катта руҳий зарба бўлади. Чунки у энди янги муҳитга мослашсинми ёки тил ўргансинми? Тилни ўрганган тақдирда ҳам у ўз она тилида тафакур юритади. Шунинг учун бундай ҳолатлар болаларда депрессия ҳолатини келтириб чиқаради. Шу боис ота-оналар, албатта, бундай ҳолатларни ҳисобга олишлари зарур.

Ўзбек тилини жамият фаолиятининг ҳар бир соҳасида тўла қўллашга эришишимиз керак. Айниқса, замонавий ахборот ва коммуникация технологиялари, юриспруденция, дипломатия ва ҳарбий иш каби соҳаларда ўзбек тилининг мавқеини янада оширишни бугун ҳаётнинг ўзи тақозо этяпти.

Мустақиллик даврида “Давлат тили ҳақида”ги қонун талабларидан келиб чиққан ҳолда маъмурий девонхона ҳужжатлари услуби анча ривожланди. Унинг мамлакат ва жамият фаолиятидаги мавқеи, ўрни ва роли ортди. Мамлакатимиздаги деярли барча муассасаларда маъмурий девонхона ҳужжатлари давлат тилида юритилмоқда. Тилшунос олимларимиз томонидан бундай ҳужжат турларини ишлаб чиқишга оид бир қанча амалий қўлланма, рисола ва луғатлар тайёрланиб нашр этилди. Натижада маъмурий девонхона ҳужжатларининг услуби ҳам анча такомиллашди, илгари рус тилининг грамматик қоидалари асосида шаклланган, ўзбек тилининг грамматик қоидаларига мос келмайдиган “*Берилди ушбу спрака шул ҳақдаким*” сингари грамматик бирикмалардан воз кечилди.

Бугунги кунда соф ўзбекона услуб шаклланиб бормоқда. Шу билан бирга унинг луғавий бирликлари ҳам анча бойиди. Рус тилидан ноўрин ўзлашган *автобиография, справка, штраф, секретарь, гонорар* сингари сўзлар *таржимаи ҳол, маълумотнома, жарима, котиб, қалам ҳақи* сингари сўзлар билан алмашди.

Бу ўринда шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, ҳатто азалдан миллий-тарихий, этник қадриятларимизга оид айрим сўзлар, жумладан, *вазир, вазирлик, ҳоким, ҳокимлик, маҳкама* каби сўзлар маъмурий девонхона ҳужжатлари услубини янада бойитди.

Шу билан бирга атамашунослигимизда айрим муаммолар ҳам сақланиб қолмоқда. Жумладан: *исполнительная власть - ижро ҳокимияти, ижро этиш*

ҳокимияти, ижро этувчи ҳокимият; показание - кўрсатув, кўрсатма, кўрғазма, кўрғазув, гувоҳлик, сўроқ бериш; умышленно - билиб туриб, била туриб, билган ҳолда, қасддан; уголовное дело - жиноят иши, жиноий иш кабилар. Бундан ташқари, ҳозирги юридик терминологиямизда шакл ва мазмуннинг ўзаро бир-бирига мос келмаслик ҳолатлари ҳам кенг кузатилмоқда. Масалан, ***Сирдарё вилояти ҳокимияти (аслида “Сирдарё вилояти ҳокимлиги” тарзида ишлатилиши керак).***

Ўзбек юридик терминларидаги бундай муаммолар амалиётда ижро жараёнига ҳам маълум маънода салбий таъсир кўрсатмоқда. Энг ёмони - норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг турли мазмунда тушунилишига, оқибатда, уларнинг бажарилмай қолишига сабаб бўлмоқда[3].

Умуман олганда, мустақиллик даврида Ўзбекистон тил сиёсатида мамлакатимизда яшовчи барча халқларнинг миллатлараро тотувлигига, бир-бирини ўзаро тушунишига эришдик. Ҳар бир миллат ўз она тилига давлат томонидан ғамхўрлик қилинаётганига қатъий амин бўлди.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Атлас языков мира, находящихся под угрозой исчезновения.
<https://www.unesco.org/ru/lists-designations>
2. Кўчимов Ш. Дипломатик тил асослари. Т., ЖИДУ, 2002. 36-б.
3. Ҳайитов Х. Қонун ижодкорлигида юридик лингвистиканинг ўрни ва аҳамияти. Юридик фанлари номзоди... диссертацияси автореферати. Т., 2011. 14-б.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).